

”De påståede voldtægter skulle angiveligt være foregået” En undersøgelse af mediernes sproglige fremstilling af voldtægt, røveri og indbrud

Lærke Nørgaard Sørensen
Aarhus Universitet
laerke.norsor@gmail.com

Abstract

This study tests the claims put forward by two media debaters, who argue that the Danish press throw suspicion on rape victims in news articles by using linguistic expressions which question whether the crime has occurred. Both debaters mention the Danish adverb “angiveligt” (which corresponds roughly to the English adverb “ostensibly”) as a frequent and in their view problematic word in articles about rape. They also argue that such language usage does not exist in articles about other crimes such as robbery and burglary.

The study thus compares the language usage in news articles about rape, robbery, and burglary for July 2015 and 2018 in terms of the use of epistemic and evidential markers.

The applied method is linguistic textual analysis of these markers which the journalist uses to comment the content of his/her proposition with the aim of evaluated probability (epistemic modality) or information source (evidentiality).

The results show that in this data material there is a difference in the language used in articles about rape compared to articles about robbery and burglary. Epistemic and evidential markers are also used in articles about robbery and burglary, but not to the same extent as for rape. This suggests a greater linguistic caution when it comes to descriptions of rape.

Keywords: Written media language, rape, robbery, burglary, epistemic modality, evidentiality.

Indledning

“Hvorfor har en voldtægt kun ‘angiveligt’ fundet sted?” Sådan indleder sognepræst og mediekonsulent i Aalborg Stift, Christian Roar Pedersen, sit debatindlæg på Jyllands-Posten.dk den 3. juni 2017. Han mener, at pressen mistænkeliggør voldtægtsofre ved at bruge ord som *angiveligt*.

Disse sproglige forbehold tager man ikke, når man skriver om indbrud eller gaderøverier, mener han, for ved disse forbrydelser stilles der ifølge ham ikke spørgsmålstejn ved, om forbrydelsen har fundet sted.

Mette Gjerskov, medlem af Folketinget for Socialdemokratiet, udtrykker i et debatindlæg på BT.dk den 30. juli 2017 også harme over brugen af *angiveligt* i nyhedsartikler om voldtægt. Hun påpeger

ligeledes, at i artikler, der handler om andre forbrydelser end voldtægt, bruges ordet normalt ikke om forbrydelsen men om gerningsmændene. Det er således gerningsmændene, der stilles spørgsmålstejn ved, og ikke selve forbrydelsen.

I denne artikel undersøges det, hvorvidt disse påstande giver et retvisende billede af danske mediers sproglige fremstilling af voldtægt. Dette gøres ved at sammenligne brugen af sproglige markører, der udtrykker epistemisk modalitet (Nuyts 2001a: 1) og evidentialitet (Aikhenvald 2004: 3), i nyhedsartikler om henholdsvis voldtægt, røveri og indbrud.

Formodentlig er et eksempel på en markør, der udtrykker *epistemisk modalitet*, eller hvor sikker afsender er på sandhedsværdien af den proposition, han/hun fremsætter, mens *angivelig* er et eksempel på en såkaldt *evidentiel* markør, som indikerer, hvor afsenderen har sin viden fra. I praksis er grænsefladen mellem de to kategorier dog ofte flydende (Nuyts 2001a: 28), og det er bl.a. derfor, at *angivelig* ofte også opfattes som afsenderens sandsynlighedsvurdering.

Det empiriske grundlag for undersøgelsen består af nyhedsartikler fra juli 2015 og juli 2018, hvor omtale af forbrydelserne voldtægt, røveri og indbrud optræder i sætninger sammen med udvalgte epistemiske og evidentielle markører.

Først præsenteres den teoretiske ramme for denne undersøgelse, som består af teori om epistemisk modalitet og evidentialitet. Derefter præsenteres den empiriske undersøgelses design og metodiske overvejelser.

I analysen fremvises først et overblik over antal og typer markører i datasættet og den interne fordeling af disse i artiklerne. Dernæst identificeres generelle mønstre i brugen af markører i artikler om voldtægt, røveri og indbrud, som illustreres og uddybes med eksempler fra artiklerne. Slutteligt diskuteres det, hvordan forskellene i brugen af markører for de tre forbrydelser kan forstås i et samfunds- og mediemæssigt perspektiv.

Epistemisk modalitet og evidentialitet

I dette afsnit præsenteres teori om epistemisk modalitet og evidentialitet.

I artiklen anvendes ordet *markører* som en overordnet term for både epistemiske og evidentielle markører. Fokus er på adverbielle markører, da denne type udgør en stor del af datamaterialet, hvilket uddybes i metodeafsnittet.

Epistemisk modalitet

Epistemisk modalitet er en underkategori af den sproglige kategori "modalitet" (se bl.a. Lyons 1977: 452) og kan ifølge Nuyts (2001a: 1) defineres som "a speaker's evaluation of the likelihood of a state of affairs, as expressed in language (e.g. 'John is probably home')".

På dansk er *formodentlig* som nævnt et eksempel på en adverbial markør, der udtrykker epistemisk modalitet, eller med andre ord, hvor sikker afsender er på sandhedsværdien af den proposition, han/hun fremsætter.

Epistemisk modalitet er dermed relevant for denne undersøgelse, fordi journalisters brug af denne type markører vidner om, hvor stor sandsynlighed vedkommende tillægger indholdet af en proposition – i dette tilfælde, hvor sandsynligt det vurderes, at en forbrydelse har fundet sted.

Denne sandsynlighedsvurdering af et propositionelt indhold foregår på en *epistemisk skala*, der spænder fra sikkerhed om, at propositionen er gældende til sikkerhed om, at den ikke er gældende med mellemliggende grader af sandsynlighed inden for den positive og negative side af skalaen (Nuyts 2001a: 21-22).

Epistemisk modalitet kan ifølge Nuyts (2001b: 384) i vesteuropæiske sprog udtrykkes via følgende lingvistiske former: modale adverbier, modale adjektiver, kognitionsverber og modalverber. Denne undersøgelse medtager søgeord, der repræsenterer alle ovennævnte epistemiske markører, undtagen kognitionsverber, da journalister i nyhedsartikler tilstræber objektivitet og normalt undgår sætninger som "Jeg tror, at...".

Evidentialitet og epistemisk ekstension

Evidentialitet er en lingvistisk kategori, der udtrykker kildeinformation, dvs. hvor afsenderen har sin viden fra (Aikhenvald 2004: 3). Adverbialerne *angivelig* og *tilsyneladende* er eksempler på sådanne evidentielle markører (Mortensen 2006: 75).

Kategorierne epistemisk modalitet og evidentialitet nævnes ofte sammen, bl.a. fordi der er et overlap mellem dem, som betyder, at det i praksis ofte kan være svært at skelne (Nuyts 2001a: 28). Evidentielle størrelser har nemlig evnen til at opnå epistemisk ekstension i specifikke kontekster (bl.a. Aikhenvald 2004: 6; Mortensen 2006: 25), hvilket vil sige, at sekundære betydninger i form af pålidelighed, sandsynlighed og mulighed kan komme til udtryk (Aikhenvald 2004: 6), som dermed relaterer sig til afsenderens evaluering af, hvor pålidelig informationen i ytringen er (Aikhenvald 2004: 7-8).

Evidentielle adverbialer koder, modsat de epistemiske, ikke i sig selv en grad af styrke eller sikkerhed. Derimod er deres primære semantiske parameter *kilde*, og det sekundære er *ansvar* (Mortensen 2008: 147). Kilderne opdeles i underkategorierne *subjektiv kilde*, *intersubjektiv kilde* og *objektiv kilde*. Ved subjektiv kilde er det kun afsender, der har adgang til den videnskilde, der gør det muligt at fremsætte det propositionelle indhold. En intersubjektiv kilde angiver, at afsender forudsætter, at videnskilden er tilgængelig for både afsender og modtager. Objektiv kilde angiver, at videnskilden ligger uden for afsenderen og ikke er tilgængelig for modtageren.

Ansvarsparameteret handler om, hvorvidt afsenderen tager ansvar for det propositionelle indholds sandhedsværdi (Mortensen 2008: 147).

Ved brug af de evidentielle adverbialer *tilsyneladende*, *øjensynlig*, *åbenbart* og *angivelig* tager afsender ikke ansvar for det propositionelle indholds sandhedsværdi, og det er derfor typisk, at disse får en epistemisk ekstension (Mortensen 2006: 71, 2008: 147). Det skyldes, at afsender med ansvarsfralæggelsen frit kan være enig eller uenig med det propositionelle indhold og stole på eller betvivle sandhedsværdien af den information, han/hun videregiver (Mortensen 2006: 72).

Hvorfor kan "angiveligt" være problematisk?

Angiveligt skiller sig ud fra andre evidentielle adverbialer, fordi det specificerer en objektiv kilde (Mortensen 2006: 73), dvs. en videnskilde, som ligger uden for afsenderen, og som heller ikke er tilgængelig for modtageren. Den prototypiske funktion af *angiveligt* er at signalere, at afsender viderebringer noget, som andre har sagt eller påstået (Mortensen 2008: 152), og at afsenderen ikke nødvendigvis står inde for sandhedsværdien af informationen (Mortensen 2006: 73).

Det særlige ved *angiveligt* er også, at det har to næsten modsatrettede betydninger. Det kan både betyde, 1) at noget er beviseligt, hvilket dermed forstærker udsagnet, men det kan også betyde 2) "ifølge nogen", som modsat svækker udsagnet (Brink 2009: 107). I betydning 2 (som er den, Mortensen 2006, 2008 tager udgangspunkt i), tager afsender ikke ansvar for sandhedsværdien af udsagnet, men nøjes med at tage ansvar for, at nogen mener sådan og sådan (Brink 2009: 107).

Yderligere indeholder betydning 2 altid et forsigtighedssignal, som signalerer: "Det er ikke helt sikkert" (Brink 2009: 113) og giver et signal om, at afsender ikke vil hænges op på noget, men blot refererer, hvad andre har sagt eller påstået (Brink 2009: 110).

Ifølge Brinks (2009: 112) eksempelsamling fra aviser og nettet, dominerer betydning 2 hos journalister i dag. Desuden har *angiveligt*, især blandt unge, fået en ny tvetydighed, hvor ordet betyder "Nogle påstår dette (men jeg, afsender, er stærkt skeptisk)" (Brink 2009: 112).

Tendensen til epistemisk ekstension kombineret med de forsigtighedssignaler, som *angiveligt* i betydning 2 indeholder, kan dermed være forklaringen på, hvorfor de to debattører, Pedersen (2017) og Gjerskov (2017), finder brugen af *angiveligt* problematisk i artikler om voldtægt, selvom den prototypiske funktion er evidentiell.

Metode og data

I undersøgelsen sammenlignes i alt 346 nyhedsartikler fra juli 2015 og juli 2018 om forbrydelserne voldtægt, røveri og indbrud, hvori udvalgte epistemiske og evidentielle markører indgår.

Røveri og indbrud er valgt, da Pedersen (2017) nævner gaderøveri og indbrud som eksempler på forbrydelser, hvor der ikke tages sproglige forbehold for, om forbrydelsen har fundet sted. Røveri er dog valgt i stedet for gaderøveri, da jeg vurderede, at gaderøveri blev en for snæver kategori, som ikke ville kunne sammenlignes på lige vilkår med de brede kategorier voldtægt og indbrud.

Juli måned er valgt, fordi der i denne måned generelt var et højt antal artikler med søgeordene, især for voldtægt og indbrud, og jeg ville gerne have så meget datamateriale inden for en måned som muligt.

Jeg har valgt at sammenligne artikler fra to forskellige år for at se, om der er sket en udvikling over tid. 2015 er valgt, fordi jeg ville have et tidsperspektiv, hvor årene ikke ligger for tæt på hinanden, men samtidig heller ikke så langt fra hinanden, at tendenserne i årene ikke ville kunne sammenlignes jævnfør den generelle udvikling i mediebilledet med en stigende volumen af producerede artikler.

Den lingvistiske analysemetode er sproglig tekstanalyse af afsenderens "kommentarer" til sætningens propositionelle indhold. Dvs. de markører, som journalisten anvender til at kommentere indholdet af sit udsagn med henblik på kilde (evidentialitet) og tillagt sandsynlighed (epistemisk modalitet).

Søgemetode og afgrænsning

Infomedia er anvendt til at fremsøge artikler fra følgende danske medietyper: Landsdækkende dagblade, regionale og lokale dagblade, lokale ugeaviser, magasiner, nyhedsbureauer, webkilder og øvrige.

Udvælgelsen af søgeord er sket på baggrund af indledende søgninger og registreringer af hyppigt anvendte markører i artikler om voldtægt fra forskellige år. Samtidig har jeg også tilføjet markører fra en liste¹ udarbejdet af Mortensen (2006: 75) over danske epistemiske og evidentielle adverbialer. Valget om at bruge Mortensens liste skyldes, at min research viste, at der optrådte mange adverbialer i artiklerne, og jeg ville derfor sikre mig en bred repræsentativitet af disse. Disse trin resulterede i en komplet søgestreng af markører, som jeg anvendte for alle tre forbrydelser.

Søgestrengene er sammensat, så Infomedia søger på alle former og bøjninger af ordene "voldtægt", "røveri" og "indbrud" i artikler, hvor de i sætninger hver især optræder sammen med mindst én af markørerne. En nærhedsfaktor på tre ord er valgt, hvilket vil sige, at der maksimalt er tre ord mellem fx "voldtægt" og "angiveligt". Dette sikrer flere relevante resultater, da man i mindre grad risikerer at få resultater, hvor søgeordene ikke hører sammen.

Den samlede liste af søgeord- og fraser ser således ud²:

- *mulig*
- *sandsynligvis*
- *ikke nødvendigvis*
- *formentlig*
- *formode*
- *givetvis*
- *antagelig*
- *tydeligvis*
- *tilsyneladende*
- *øjensynlig*
- *åbenbart*
- *påstå*
- *angivelig*
- *skulle have*
- *skal have*
- *skal være*
- *skulle være*
- *menes at have*

I denne artikel er undersøgelsesfeltet ord og fraser, hvor journalisten indikerer en vis grad af usikkerhed om, hvorvidt et propositionelt indhold er sandt. Derfor er kun medtaget de epistemiske

adverbialer fra Mortensens (2006: 75) liste, som koder medium eller minimal styrke (se Mortensen 2006 50-63; 2008: 139-146). De evidentielle adverbialer koder som nævnt ikke i sig selv en grad af styrke, men disse er medtaget i søgningerne, da evidentielle adverbialer har tendens til epistemisk ekstension i bestemte kontekster (Mortensen 2006: 25).

Undersøgelsens troværdighed og repræsentativitet

Søgemetoden i Infomedia er automatiseret og kan ikke siges med sikkerhed at medtage alle relevante artikler inden for undersøgelsens hypotese eller inden for den valgte nærhedsfaktor mellem søgeordene. Derudover er der også en naturlig skævhed i antallet af artikler om de forskellige forbrydelser, som skal tages højde for i sammenligningen af antal markører for hver forbrydelse. Udvælgelsen af artikler begrænser også undersøgelsens repræsentativitet (Lynggaard 2015: 164), da det kun er artikler fra juli 2015 og juli 2018 om de tre forbrydelser, som undersøges.

Analyse

I første del af analysen præsenteres to tabeller, som viser antallet af markører i artikelsættet for hver forbrydelse for 2015 og 2018 og fordelingen af disse markører, ud fra om de er anvendt om forbrydelsen som handling, gerningsmanden eller andre omstændigheder.

I anden del af analysen identificeres generelle mønstre i brugen af markører i artikler for de tre forbrydelser, som illustreres og uddybes med eksempler fra artiklerne. Denne analysestruktur gennemgås først for artiklerne om voldtægt, dernæst røveri og slutteligt indbrud.

Oversigt over fordelingen af markører

Tablet 1 og 2 nedenfor er en oversigt over de enkelte markører, der optræder i artiklerne for hver forbrydelse. Optællingen viser forekomsten af hver enkelt markør fordelt ud over alle artiklerne for hvert artikelsæt.

Forekomsten af markører opgøres ud fra kategorierne "handling", "gerningsmand" og "andre omstændigheder". "Handling" dækker over de markører, der anvendes om selve forbrydelsen som handling, og som dermed er relateret til, hvorvidt forbrydelsen har fundet sted. "Gerningsmand" indeholder de markører, der anvendes om gerningsmanden, og dermed signalerer usikkerhed om, hvorvidt den omtalte gerningsmand i artiklen er den faktiske gerningsmand bag forbrydelsen. Den tredje kategori "andre omstændigheder" dækker over markører, der hverken anvendes om handling eller gerningsmand, men om andre omstændigheder i relation til forbrydelsen, fx hvordan en indbrudstyv er brudt ind. Nedenfor ses eksempler fra datamaterialet på handling, gerningsmand og andre omstændigheder.

- (1) Den *påståede* voldtægt fandt ifølge kvinden sted efter et værtshusbesøg i Vanløse. ("Politiet får tre døgn til at undersøge påstået voldtægt", Ritzaus Bureau, 26. juli 2015)

- (2) Midt- og Vestjyllands Politi er lige i hælene på den *formodede* gerningsmand til et røveri i Rema 1000 på Brårupvej i Skive mandag aften. ("Politiet er i hælene på 27årig fra Skive", SkiveFolkeblad.dk, 3. juli 2018)
- (3) Indbrudstyven har *formentlig* skaffet sig adgang til boligen ved at bryde et vindue op med et koben. ("Sommertyv fik elektronik og smykker med sig", Horsens Folkeblad, 23. juli 2018)

Som det fremgår af Tabel 1 og 2 nedenfor, er der stor forskel på fordelingen af markører ved hver forbrydelse inden for de tre kategorier, hvilket uddybes og eksemplificeres i de følgende afsnit.

Tabel 1

Voldtægt juli 2015				
Artikler i alt: 38				
Markør	Handling	Gerningsmand	Andre omstændigheder	
<i>Angivelig(t)</i>		6	4	0
<i>Formodede</i>		0	2	0
<i>Menes</i>		1	0	0
<i>Påstået/påståede</i>		25	6	0
<i>Skal være</i>		5	0	0
<i>Skulle have</i>		7	2	1
<i>Skulle være</i>		3	0	0
<i>Tilsyneladende</i>		5	0	7
I alt		52	13	8
Total: 73				

Røveri juli 2015				
Artikler i alt: 24				
Markør	Handling	Gerningsmand	Andre omstændigheder	
<i>Angiveligt</i>		1	0	1
<i>Formodede/formodes</i>		0	16	0
<i>Menes at have</i>		0	0	1
<i>Muligvis</i>		0	0	1
<i>Skulle have</i>		1	0	0
<i>Tilsyneladende</i>		0	0	1
<i>Tydeligvis</i>		0	0	3
<i>Åbenbart</i>		0	0	1
I alt		2	16	8

Total: 26**Indbrud juli 2015****Artikler i alt: 79**

Markør	Handling	Gerningsmand	Andre omstændigheder	
<i>Angiveligt</i>		2	1	0
<i>Formentlig</i>		4	1	26
<i>Formodet/formodes/formodede</i>		0	20	0
<i>Formodentlig</i>		0	0	1
<i>Muligt/mulige</i>		2	13	0
<i>Muligvis</i>		0	2	5
<i>Sandsynligvis</i>		1	0	3
<i>Tilsyneladende</i>		0	0	13
<i>Tydeligvis</i>		0	0	3
I alt		9	37	51
Total: 97				

Tabel 2

Voldtægt juli 2018**Artikler i alt: 88**

Markør	Handling	Gerningsmand	Andre omstændigheder	
<i>Angivelig(t)/angivelige</i>		29	0	0
<i>Formentlig</i>		1	0	1
<i>Formodede/formodes/formodet</i>		5	13	0
<i>Menes at have</i>		1	0	0
<i>Mulig(t)(e)</i>		5	0	1
<i>Muligvis</i>		0	0	1
<i>Påstået/påståede</i>		6	0	0
<i>Skal have</i>		10	0	0
<i>Skal være</i>		9	0	1
<i>Skulle have</i>		6	0	0
<i>Skulle være</i>		21	0	2
<i>Tilsyneladende</i>		6	0	8
I alt		100	13	14
Total: 127				

Røveri juli 2018**Artikler i alt: 32**

Markør	Handling	Gerningsmand	Andre omstændigheder
<i>Angiveligt</i>		1	0
<i>Formodet/formodede</i>		0	11
<i>Menes at have</i>		0	2
<i>Mulig</i>		0	8
<i>Skal have</i>		0	0
<i>Skulle have</i>		0	3
<i>Skulle være</i>		2	0
<i>Tilsyneladende</i>		4	0
		0	0
I alt		7	21
Total: 39			11

Indbrud juli 2018**Artikler i alt: 85**

Markør	Handling	Gerningsmand	Andre omstændigheder
<i>Angiveligt</i>		0	0
<i>Formentlig</i>		0	3
<i>Formodet/formodede</i>		0	10
<i>Formodentlig</i>		0	0
<i>Ikke nødvendigvis</i>		1	0
<i>Menes at have</i>		0	0
<i>Mulig(t)/mulige</i>		2	0
<i>Muligvis</i>		6	9
<i>Sandsynligvis</i>		1	4
<i>Skal have</i>		0	0
<i>Skulle have</i>		0	3
<i>Skulle være</i>		4	0
<i>Tilsyneladende</i>		4	0
<i>Åbenbart</i>		5	0
		0	0
I alt		23	26
Total: 99			50

Voldtægt

Fordeling af markører

Jævnfør Tabel 1 og 2 ses, at der ved voldtægt anvendes 100 markører om handlingen i 2018 og 13 om gerningsmanden fordelt på 88 artikler, mens der i 2015 anvendes 52 markører om handlingen og 13 om gerningsmanden fordelt på 38 artikler. Det viser et umiddelbart fald i anvendelsen af markører om såvel handling som gerningsmand i gennemsnit pr. artikel fra 2015 til 2018, selvom der er forbehold pga. datasættets størrelse.

For begge år anvendes langt flere markører om forbrydelsen som handling end om gerningsmand og andre omstændigheder tilsammen. Det er interessant, da det indikerer, at der eksisterer et større sprogligt forbehold for, hvorvidt voldtægten har fundet sted, end for hvorvidt den omtalte gerningsmand i artiklen er den faktiske gerningsmand, eller for andre omstændigheder relateret til forbrydelsen.

Et andet generelt mønster ved artiklerne om voldtægt er, at der ofte anvendes flere markører inden for den samme artikel, og i flere artikler også inden for den samme sætning, fx nedenstående eksempler:

- (4) Billedtekst: Ferieø Det er på Mallorca, de to danskere *angivelig skulle have* voldtaget en danserinde.
("Udenrigsministeriet bekræfter: To danskere afhørt i sag om voldtægt i Spanien", Ekstra Bladet, 20. juli 2015)

I eksempel (4) anvendes både *angivelig* og *skulle have*. Det kan tolkes som en form for helgardering, hvor journalisten både vil angive, at kilden til det propositionelle indhold er en anden end ham selv og samtidig tage forbehold for sandhedsværdien.

- (5) De *påståede* voldtægter *skulle angiveligt være* foregået i løbet af det seneste halve år i Hørsholm, Nivå og Kokkedal, og fem ud af de seks drenge har siddet varetægtsfængslet i surrogat siden juni.
("Lokalområde i Danmark hærget af gruppevoldtægter: Piger ned til 13 år misbrugt", BT.dk, 9. juli 2018)

I eksempel (5) anvendes både *påståede*, *skulle være* og *angivelig*. Dette fungerer også som en helgardering, hvor journalisten både signalerer 1) forsigtighed, 2) at han ikke vil hænges op på sandhedsværdien af propositionen (Brink 2009: 110), og 3) at han blot refererer noget fra tredjepart, som nogen hævder, og som han måske ikke selv tror på.

Brugen af angiveligt

Både Pedersen (2017) og Gjerskov (2017) nævner *angiveligt* som et problematisk ord. Det fremgår flest gange i artikler om voldtægt – især i 2018, hvor markøren anvendes 29 gange om handlingen. Siden det nævnes som problematisk, må de to debattører læse det epistemisk fremfor evidentielt.

Derfor undersøges det i dette afsnit via eksempler, om *angiveligt* har tendens til at tillægges epistemisk ekstension i artiklerne om voldtægt.

Nedenfor ses et eksempel på brugen af *angiveligt*.

- (6) En 10-årig dreng er *angiveligt* blevet voldtaget i østjyske by Grenå natten til onsdag. Det skriver Østjyllands Politi i et tweet.
(“10-årig dreng voldtaget: 17-årig dreng er anholdt”, Newsbreak.dk, 11. juli 2018)

I eksempel (6) virker det umiddelbart til, at journalisten anvender *angiveligt* evidentielt og dermed angiver, at han har sin viden fra en tredjepart, som i dette tilfælde er Østjyllands Politi. Nedenfor ses dog et screenshot fra Østjyllands Politis Twitterkonto af det tweet, som journalisten refererer til. Her ses, at politiet ikke selv anvender epistemiske eller evidentielle markører, men blot refererer, hvad den 17-årige sigtes for, uden at kommentere på indholdet af denne sigtelse.

Figur 1. Kilde: Østjyllands Politis Twitterkonto

Brugen af *angiveligt* virker derfor malplaceret i denne sammenhæng, da læseren med sætningen “Det skriver Østjyllands Politi i et tweet” foranlediges til at tro, at sætningen inden er en direkte gengivelse af, hvad Østjyllands Politi har skrevet. Men her er det altså journalisten, der selvstændigt tilføjer *angiveligt* til propositionen.

Selve valget af *angiveligt* giver (jævnfør teoriafsnittet om *angiveligt*) i øvrigt ikke mening i dette eksempel, da den objektive kilde her er tilgængelig for modtageren og nævnes ved navn – enhver kan gå ind på Twitter og finde dette tweet. Det tyder dermed på, at journalisten ikke er klar over, hvilken prototypisk funktion *angiveligt* har, og at intentionen har været at udtrykke et forsigtighedssignal (Brink 2009: 113) samt en tvivl om udsagnets sandhedsværdi. Altså får brugen af *angiveligt* her en epistemisk læsning.

Nedenstående eksempel illustrerer endnu en anvendelse af *angiveligt*.

- (7) Ifølge anmeldelsen mødte den 26-årige kvinde den 29-årige mand kort forinden, hvorefter de fulgtes ad igennem Botanisk Have. I den forbindelse voldtog manden *angiveligt* den 26-årige kvinde. Episoden fandt sted klokken 03.10 natten til mandag i sidste uge. ("26-årig kvinde voldtaget i Botanisk Have", Lokalavisen Aarhus Vest, 31. juli 2018)

I artiklen, hvor eksempel (7) er fra, anvendes generelt formuleringer som "ifølge anmeldelsen" og "det oplyser Jeanette Løv Rasmussen fra Østjyllands Politi til Lokalavisen Aarhus", der fungerer som direkte kildeangivelse til udsagnene. Derfor virker det bemærkelsesværdigt at anvende *angiveligt* udelukkende i denne ene formulering i artiklen og dermed sløre kilden til oplysningen og tilmed frasige sig ansvaret for sandhedsværdien af den (Mortensen 2006: 72), når der i resten af artiklen placeres et direkte ansvar for sandhedsværdien af oplysningerne. Man kan derfor argumentere for, at journalisten tager en vis afstand til oplysningen, og at han, som man har mulighed for ved brugen af *angiveligt* (Mortensen 2006: 72, 2008: 152), eventuelt tvivler på sandhedsværdien af denne.

Disse to eksempler illustrerer dermed en brug af *angiveligt*, som har mere epistemisk end evidentiell karakter.

Røveri

Fordeling af markører

For røveri ses jævnfør Tabel 1 og 2, at der generelt ikke anvendes mange markører (hvilket dog også skyldes det lave antal artikler). Ved begge år ses en tendens til, at de anvendte markører primært bruges om gerningsmanden. I 2018 anvendes 7 markører om handlingen og 21 markører om gerningsmanden, fordelt på 32 artikler. I 2015 anvendes 2 markører om handlingen og 16 markører om gerningsmanden fordelt på 24 artikler – gennemsnittet for markører om gerningsmanden udvikler sig således umiddelbart neutralt, mens antallet af markører knyttet til handling stiger dramatisk målt i procent men antalsmæssigt beskedent.

Forbrydelsen har fundet sted

Den begrænsede brug af markører om forbrydelsen som handling bevirker, at forbrydelsen i de fleste artikler fremstilles som en faktuel begivenhed. De 9 gange i alt for begge år, hvor de anvendes om handlingen, er det i alle tilfælde kun én markør pr. artikel.

Nedenstående eksempler viser, at der tages forbehold for, om gerningsmændene er de rigtige, men ikke for, om røveriet er sket.

- (8) Politiet har anholdt to *formodede* gerningsmænd bag voldeligt røveri. Den ene har dog haft held til at flygte. ("Unge udsatte mand for systematisk vold under røveri", Ritzaus Bureau, 22. juli 2015)

- (9) Det voldelige røveri, som sagen udspringer af, fandt sted lørdag morgen ved sekstiden hos en 53-årig mand på Nørrebro i Nykøbing.
("Unge udsatte mand for systematisk vold under røveri", Ritzaus Bureau, 22. juli 2015)

I eksempel (9) står, at røveriet "fandt sted" uden markører, såsom det "påståede" eller "formodede" røveri fandt sted, eller at røveriet "skulle have" fundet sted.

Ved røverier er der dog ofte beviser for, at forbrydelsen har fundet sted – fx i form af vidner, videoovervågning eller genstande som er kommet i andres besiddelse (se nedenfor). Eksempel (10) fremstiller også forbrydelsen som en realitet, men længere nede i artiklen nævnes det, at røverne bl.a. frarøvede den 18-årige mand hans mobiltelefon, og at politiet via appen "find my iPhone" fandt frem til mobiltelefonen, som befandt sig i en bil med den ene af de to røvere. Det er derfor mere forståeligt, at der ikke anvendes markører her, eftersom der er tydelige beviser.

- (10) Hammerum I nat blev der begået røveri mod en 18-årig mand fra Hammerum, da han befandt sig på Palle Fløes Vej i Hammerum.
("Mand anholdt efter røveri i Hammerum i nat", AOH.dk (Alt om Herning), 26. juli 2018)

Et lignende eksempel er nedenstående:

- (11) Fyns Politi efterlyser nu den *formodede* gerningsmand bag et røveri med billede. Det oplyser politiet på Twitter.
("Hjælp politiet: Kender du denne mand?", BT.dk, 18. juli 2018)

I eksempel (11) offentliggør politiet overvågningsbilleder af den person, de mistænker for at stå bag røveriet. I dette eksempel er der således også direkte beviser for, at røveriet har fundet sted.

Indbrud

Fordeling af markører

Jævnfør Tabel 1 og 2 anvendes ved indbrud for begge år flest markører om andre omstændigheder ved forbrydelsen. For 2018 anvendes 23 markører om handlingen og 26 markører om gerningsmanden fordelt på 85 artikler. Der er dermed ikke langt mellem disse antal, men det afspejler stadig en mere ligelig fordeling af markørerne end ved voldtægt, hvor der for begge år er en stor overvægt af markører om handling i forhold til gerningsmand.

I 2015 ser fordelingen noget anderledes ud med 9 markører om handlingen og 37 om gerningsmanden fordelt på 79 artikler. Der er altså umiddelbart sket et væsentligt fald i brugen af markører om gerningsmand fra 2015 til 2018, mens der omvendt kan observeres en betragtelig stigning i brugen af markører om handling – med forbehold for datasættets størrelse.

Når markører anvendes om handlingen, anvendes der, ligesom ved røveri, primært én markør pr. artikel. I 2015 indeholder alle artikler med markører om handlingen kun én af disse, mens der i 2018 er 5 artikler, der indeholder mellem 2 og 3 markører om handlingen inden for samme artikel.

Forbrydelsen har fundet sted

Ligesom ved røveri er der overvægt af artikler, hvor indbruddet fremstilles som en realitet.

I datasættet for begge år er der også flere eksempler på, at der er direkte beviser for et indbrud, fx i husstande med overvågning eller alarm. I disse tilfælde er udeladelsen af markører mere forståelig. Der er dog også flere eksempler i datasættet for begge år, hvor et indbrud beskrives uden brug af markører, selvom der er tvivlsomme, ingen eller få beviser for, at indbruddet har fundet sted.

Nedenstående er et eksempel herpå. Det fremstilles som fakta, at der har været indbrud i Skørping Nykirke uden brug af epistemiske eller evidentielle markører. Og dette til trods for, at det eneste konkrete bevis er en hængelås, der er klippet over. Teksten er ikke længere end som vist, da det er en kort notits. Ud fra disse få og tvivlsomme informationer om sagen konkluderes det altså, at der *har* været indbrud.

- (12) SKØRPING: Der har været indbrud i en garage ved Skørping Nykirke. En hængelås er klippet over, men der er tilsyneladende ikke stjålet noget. Indbruddet er sket på et eller andet tidspunkt mellem mandag kl. 16 og tirsdag kl. 07.
("Indbrud i garage ved Skørping Nykirke", Nordjyske Stiftstidende Himmerland, 16. juli 2015)

Et andet lignende eksempel:

- (13) KALUNDBORG: Der ventede en beboer på Nørre Alle i Kalundborg en grim oplevelse, da beboeren ankom til sit hjem fredag. En indbrudstyv havde benyttet beboerens fravær til at plyndre ejendommen.
Udefra var der ikke nogen tegn på indbrud, men da beboeren kom ind, manglede der både to fladskærms-tv af mærket Samasung [*sic*], en del køkkengrej, et armbåndsurs af mærket Omega og flere Tintin-effekter.
("Indbrud på Nørre Alle", Nordvestnyt, 2. juli 2018)

I denne sag er der ingen synlige tegn på indbrud, men beboeren af huset forklarer, at der er blevet stjålet flere forholdsvis værdifulde genstande. På daværende tidspunkt er beboerens forklaring altså den eneste, man har at gå ud fra på baggrund af artiklens oplysninger. Alligevel anvendes ingen markører. Der signaleres altså ikke den samme forsigtighed og forbeholdenhed for indbrud som ved voldtægt.

Den samlede analyse viser, at der i artikler om voldtægt anvendes flere markører om handlingen end om gerningsmanden, hvorved det er selve forbrydelsen, der tages forbehold for.

Sprogbrugen er ikke den samme i artikler om røveri og indbrud, da disse forbrydelser i højere grad beskrives som realiteter uden brug af markører, og når der anvendes markører, er det primært én markør pr. artikel. Der er dermed ikke samme forsigtighed eller forbehold for forbrydelsen i beskrivelsen af røveri og indbrud.

Diskussion

Analysens resultater giver anledning til spørgsmålet om, hvorfor journalister i højere grad tillægger en sandsynlighedsvurdering til udsagn, der beskriver en voldtægt, end til udsagn, der beskriver et røveri eller indbrud.

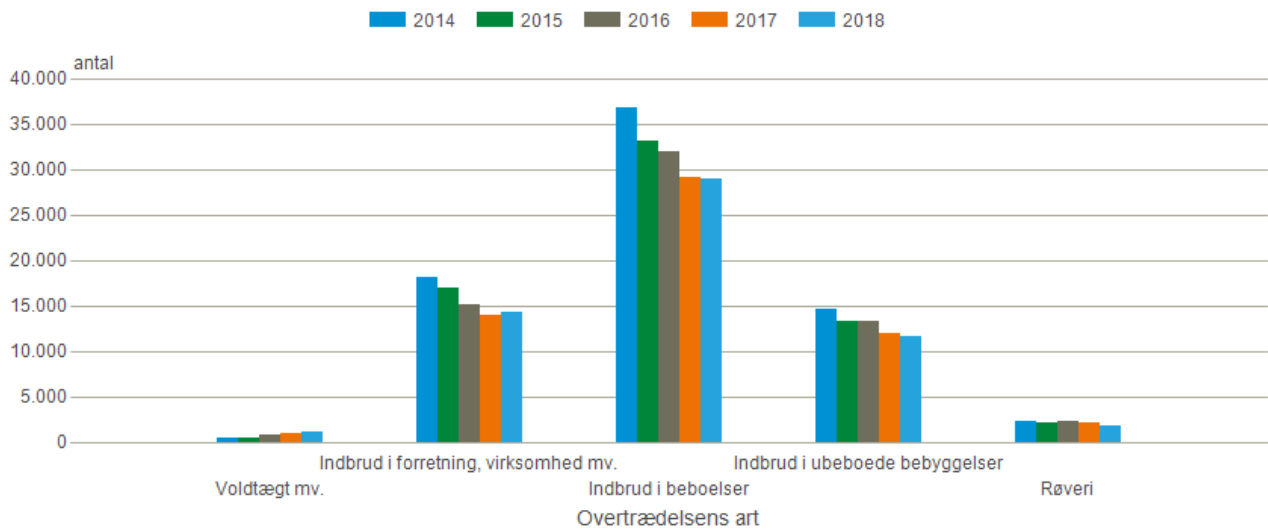
Ved at sammenligne statistik om antallet af anmeldelser og falske anmeldelser for de tre forbrydelser kan det belyses, om der ud fra disse antal er saglige begrundelser for, at journalister i højere grad indikerer en vis grad af sproglig usikkerhed om, hvorvidt en voldtægt har fundet sted, end om hvorvidt et røveri eller indbrud har fundet sted.

Sammenligning af medieomtale af falske anmeldelser for hver type forbrydelse kan anskueliggøre, om forskellen i brugen af markører kan skyldes, at medierne omtaler falske voldtægtsanmeldelser i højere grad, end de omtaler falske anmeldelser for røveri og indbrud, og om omtalen stemmer overens med det faktiske antal falske anmeldelser.

Anmeldelser og falske anmeldelser

Figur 2 nedenfor viser antallet af anmeldelser for de tre forbrydelser fra år 2014 til 2018. Anmeldelserne for indbrud dækker over kategorierne indbrud i: "forretning, virksomhed mv.", "private beboelser" og "ubeboede bebyggelser". Det samlede tal anvendes her, da der i analysen af artiklerne ikke skelnes mellem de tre kategorier. Gennemsnitligt for de fem år er der årligt anmeldt 735,2 voldtægter³, 2.080,4 røverier og 60.581,2 indbrud.

Anmeldte forbrydelser og sigtelser Anmeldte og sigtede: **Anmeldt**

Figur 2. Kilde: Danmarks Statistik

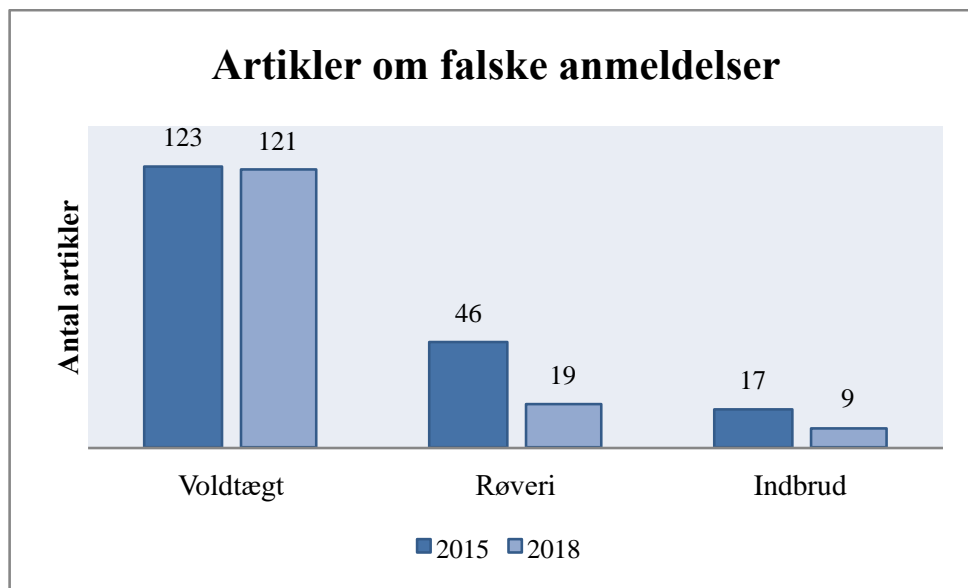
Som det ses i Figur 2, er anmeldelsestallet for voldtægter meget lavt for alle år sammenlignet med de andre forbrydelser. Det reelle antal voldtægtsanmeldelser burde dog være højere, da omkring 3 ud af 4 voldtægter aldrig anmeldes til politiet (Laudrup et al. 2010: 11). Ved andre typer kriminalitet, som fx indbrud, er anmeldelsestilbøjeligheden langt højere (Pedersen et al. 2016: 89). Statistisk set er det mere sandsynligt, at der er flere falske anmeldelser ved røveri og indbrud, da der indgives langt flere anmeldelser herom. Martinussen et al. (2009: 77) nævner fx, at der efter al sandsynlighed indgives langt flere falske eller delvist falske anmeldelser i sager om tyveri, hvor forsikringssvig er formålet. Dette gælder formodentligt også indbrud, da der også her er incitament til forsikringssvig.

Antallet af falske voldtægtsanmeldelser er heller ikke højt. Rapporten *Voldtægt der anmeldes. Del II: Falsk anmeldelse af voldtægt* (Martinussen et al. 2009) konkluderer, at antallet af falske voldtægtsanmeldelser⁴ ligger på 7,3 % for undersøgelsesperioden, som strækker sig fra år 2000 til 2002. Disse tal er de nyest tilgængelige. Der findes generelt ikke statistik for falske anmeldelser af forbrydelser, da falsk anmeldelse for alle forbrydelser registreres som helhed og ikke opdeles i de enkelte forbrydelser (Martinussen et al. 2009: 6), så tallene for voldtægt findes kun, fordi en rapport herom er udarbejdet.

Ud fra ovennævnte statistikker er der dermed ikke nogen saglig begrundelse for at anvende flere markører i artikler om voldtægtssager.

Medieomtale

Det er nærliggende at tænke, at forskellen i sprogbrugen kan skyldes en forvrænget opfattelse af, hvor mange falske voldtægtsanmeldelser, der indgives. Vi hører primært om falske anmeldelser gennem medierne, og Figur 3 nedenfor viser derfor, hvor mange artikler, der er skrevet om falske anmeldelser for voldtægt, røveri og indbrud i de to empiriske år.

Figur 3. Kilde: Infomedias artikeldatabase

Som det ses i Figur 3⁵, skrives der i de to år langt flere artikler om falske voldtægtsanmeldelser end om falske røveri- og indbrudsanmeldelser. Det er bemærkelsesværdigt, når der generelt anmeldes langt færre voldtægter end røverier og indbrud, og når andelen af falske anmeldelser for voldtægt som førnævnt ligger på 7,3 %. Martinussen et al. (2009: 77-78) påpeger netop denne problematik; at medierne omtaler falske voldtægtsanmeldelser på et niveau, der ikke stemmer overens med, hvor mange falske anmeldelser der reelt er.

Spørgsmålet er derfor, om medierne på paradoksvis vis er med til at skabe et forvrænget billede af falske voldtægtsanmeldelser, som de samtidig selv reproducerer via sproglige forbehold i artikler om voldtægt.

Konklusion

Analysens resultater bekræfter til dels Pedersens (2017) påstand om, at man ikke tager sproglige forbehold for, om en forbrydelse har fundet sted, når det handler om andre forbrydelser end voldtægt såsom røveri og indbrud. Man anvender også epistemiske og evidentielle markører ved røveri og indbrud men ikke i samme grad, og når disse anvendes, er det hovedsageligt om gerningsmanden eller om andre omstændigheder relateret til forbrydelsen, hvorved selve forbrydelsen ikke gøres til genstand for en sandsynlighedsvurdering.

Analysen bekræfter dermed Gjerskovs (2017) påstand om, at ord som *angiveligt* normalt bruges om gerningsmanden, når der er tale om andre forbrydelser end voldtægt. Dog gælder denne konklusion kun for røveri og indbrud og kun for juli 2015 og 2018.

Når man ser på statistik om anmeldelser og falske anmeldelser, er der ingen saglig grund til, at sprogbrugen er anderledes i artikler om voldtægt, da der generelt anmeldes få voldtægter, og de falske

anmeldelser udgør heraf 7,3 %. Det er derfor tænkeligt, at de øgede forbehold for voldtægt i datasættet skyldes et medieskabt fokus på falske voldtægtsanmeldelser, da der i 2015 og 2018 er skrevet langt flere artikler herom end om falske røveri- og indbrudsanmeldelser.

Med disse resultater kan det dermed konkluderes, at pressen i datasættet for denne undersøgelse mistænkeliggør voldtægtsofre. I hvert fald hvis man anskuer journalisters øgede sproglige forbeholdenhed og forsigtighed om selve forbrydelsen sammenlignet med røveri og indbrud som et udtryk for en mistænkeliggørelse.

Referencer

- Aikhenvald, Alexandra. Y. 2004. *Evidentiality*. Oxford: Oxford University Press.
- Brink, Lars. 2009. *Angiveligt - en ansvarsflugt*. I: Inger Schoonderbeek Hansen & Peter Widell (red.), *Møde om Udforskningen af Dansk Sprog* 12. 107-114. Aarhus: Aarhus Universitet.
- Gjerskov, Mette. 2017. Mette Gjerskov raser: Hvorfor for hulen bliver denne gruppe mødt med mistro? BT.dk. Berlingske Media A/S. <https://www.bt.dk/politik/mette-gjerskov-raser-hvorfor-for-hulen-bliver-denne-gruppe-moedt-med-mistro> (senest tilgået 24/3 – 2019)
- Laudrup, Camilla, Bjarne Laursen, Katrine Sidenius, Flemming Balvig, Maj-Britt Elise Martinussen & Karin Sten Madsen. 2010. *Voldtægt der anmeldes Del VI: Voldtægtsanmeldelsers vej gennem retssystemet*. Glostrup: Det Kriminalpræventive Råd.
- Lynggaard, Kennet. 2015. Dokumentanalyse. I: Brinkmann, Svend & Lene Tanggaard (red.). 2015. *Kvalitative metoder: en grundbog*. 2. udgave. 153-167. København: Hans Reitzels Forlag.
- Lyons, John. 1977. *Semantics Volume 2*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Martinussen, Maj-Britt Elise, Flemming Balvig, Bjarne Laursen, Karin Sten Madsen & Katrine Sidenius. 2009. *Voldtægt der anmeldes. Del II: Falsk anmeldelse af voldtægt*. Glostrup: Det Kriminalpræventive Råd.
- Mortensen, Janus. 2006. *Epistemic and Evidential Sentence Adverbials in Danish and English: A Comparative Study*. Speciale. Institut for Sprog og Kultur, Dansk og Engelsk, Roskilde Universitetscenter.
- Mortensen, Janus. 2008. Epistemiske og evidentielle sætningsadverbialer i dansk. *Ny Forskning I Grammatik* 15. 133-156.
- Nuyts, Jan. 2001a. *Epistemic modality, Language, and Conceptualization: A cognitive- pragmatic perspective*. John Benjamins. <https://ebookcentral-proquest-com.ez.statsbiblioteket.dk:12048>
- Nuyts, Jan. 2001b. Subjectivity as an evidential dimension in epistemic modal expressions. *Journal of Pragmatics* 33. 383-400.
- Pedersen, Anne-Julie Boesen Britta Kyvsgaard & Flemming Balvig. 2016. *Udsathed for vold og andre former for kriminalitet. Offerundersøgelse 2005-2015*. Justitsministeriet, Københavns Universitet, Det Kriminalpræventive Råd, Rigspolitiet.
- Pedersen, Christian Roar. 2017. Pressen mistænkeliggør voldtægtsofre. Jyllands-Posten.dk. JP/Politikens Hus A/S. <https://jyllands-posten.dk/debat/breve/ECE9625960/pressen-mistaenkeliggoer-voldtaegtsofre/> (senest tilgået 24/3 – 2019)

¹ Listen omfatter de adverbialer, han medtager i analysen i sit speciale, efter at han af praktiske, teoretiske og hyppighedsmæssige grunde har frasorteret nogle af adverbialerne (Mortensen 2006: 36-37).

² Der er lavet åbne søgninger, således at alle bøjninger og afledninger af ordene medtages. *Mulig* dækker fx også over *muligvis* og *formode* dækker også over *formodentlig(t)*, *formodede*, *formodet*, *formoder* og *formodes*.

³ I kategorien voldtægt henviser "mv." i figuren til, at der i 2013 skete ændringer i straffelovens bestemmelser om voldtægt, således at der nu er flere kategorier af seksualforbrydelser, der medregnes under bestemmelserne om voldtægt (Danmarks Statistik).

⁴ Definitionen "falsk anmeldelse" dækker i undersøgelsen over domme og sigtelser for falsk anmeldelse samt indrømmelse heraf (Martinussen et al. 2009: 5).

⁵ Tallene gælder for antal artikler i alt. Dvs., at der i tallene også indgår artikler med ens overskrifter, hvor indholdet muligvis også er identisk. Disse artikler kan være bragt af samme medie forskellige steder, fx både online og i et trykt medie.